

АНАЛИЗИРАНЕ НА РАЙОНИТЕ НА ПЛАНИРАНЕ (NUTS 2) В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

1. Заключение и препоръки

- 1.1. АИКБ счита, че е необходима спешна промяна на районирането на България на ниво NUTS 2. Настоящият вариант доказано причинява сериозен дисбаланс в икономическото развитие на Югозападния регион, поради неотговарящ на потребностите му интензитет на безвъзмездната финансова помощ, занижен от непропорционално високото спрямо средното за страната благосъстояние на София - град. Това е причината за сериозното икономическо изоставане на областите в този район, поставящи ги на едни от последните места по БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) – дори зад пословично слабо развития Северозападен регион.
- 1.2. Предвид факта, че предстои през 2025 г. ЕК да представи своите предложения за Многогодишната финансова рамка за периода 2028 – 2034 г., както и с оглед на факта, че промени в класификацията NUTS направени през 2025 г. ще влязат в сила през 2027 г., АИКБ апелира към всички участници в процеса на вземането на решение да се ангажират незабавно с намирането на оптимален вариант, при който включването на София – град в районирането да бъде решено по начин, който да даде възможност на предприятията от всички нуждаещи се от насърчаване на икономическото развитие области да имат достъп до справедливо финансиране според техните реални нужди и достъп до безвъзмездната финансова помощ с интензитет, който да допринесе за балансирано насочване на инвестиционната подкрепа. Деформацията, която се получава при обобщените статистически данни за областите Перник, Кюстендил, София - област и Благоевград спрямо София – град при настоящото райониране лишава редица предприятия и трудещите се в тях от на практика слабо развитите икономически общини в тези области от степента на финансиране, която са получили предприятия от общини с напълно сходни показатели, но намиращи се в други планови райони (на ниво NUTS 2).

1.3. АИКБ подчертава критичното значение на районите на планиране за следващия програмен период както за развитието на страната, така и за всички граждани, стопански и нестопански организации в нея. Средствата от европейските фондове имат потенциала да помогнат за подобряването на икономическите и социалните условия, които са сред най-лошите в Европейския съюз. Поради това предлага за избор следните сценарии: *(допълване след обсъждане)*

2. **Обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)**

2.1. Европейският съюз възприема обща класификация на териториалните единици за статистически цели, наречена „NUTS“, за да улесни събирането, разработването и разпространението на хармонизирани регионални статистики в ЕС. Йерархичната система се използва също така за социално-икономически анализ на регионите и за определяне на рамката на действията в областта на политиката на сближаване на ЕС, включително по отношение на определяне на равнището на подкрепа и на интензитета на безвъзмездната финансова помощ.

2.2. С класификацията NUTS се прави деление на икономическата територия на държавите членки, като за постигане на съпоставимост на регионалните статистики, географските райони следва да бъдат сравними и по отношение на населението. Класификацията по NUTS е йерархична и с нея всяка държава членка се разделя на 3 нива: NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3. Второ и трето ниво са подразделения съответно на първо и второ ниво. Дадена държава членка може да реши да въведе по-подробни йерархични нива, като включи подразделения на ниво NUTS 3.

2.3. Единната правна рамка, гарантираща стабилността на регионалните статистики във времето, е създадена с Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г.¹ Регламентът е насочен към създаването на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) в Европейския съюз. Изменян неколкосткратно (през 2005 г., 2008 г., 2013 г. и 2017 г.), основно при присъединяването на нови държави членки към ЕС, последното изменение от 2017 г. въвежда по-сериозни промени, които целят:

- 1) установяване на правното признаване на териториалните типологии за целите на европейската статистика;
- 2) установяване на основните определения и статистически критерии за различните териториални типологии;
- 3) осигуряване на хармонизирано и прозрачно прилагане и използване на териториалните типологии на равнището на ЕС и в държавите членки;

¹ Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)

4) разясняване на условията за делегиране на правомощия на Комисията.

Приложенията към Регламента също са изменени неколkokратно, като последната актуализация е приета през декември 2022 г. и е насочена към промени в административно-териториално деление на няколко държави членки. Тя е приложима по отношение на предаването на данни на Статистическа служба към Европейската комисия (Евростат), считано от 1 януари 2024 г.

- 2.4. Съгласно чл. 3 от Регламента, съществуващите административни единици в рамките на държавите членки представляват първият критерий, използван за **дефинирането на териториални единици**. За да се установи подходящото ниво NUTS, в което трябва да се класифицира определен клас от административни единици в една държава-членка, средният мащаб на този клас административни единици в държавата-членка трябва да бъде в рамките на следните прагове на брой на населението: за ниво NUTS 1 - в границите от 3 млн. до 7 млн., за ниво NUTS 2 – от 800 000 до 3 млн., за ниво NUTS 3 – от 150 000 до 800 000 души. Ако населението на цялата държава-членка е под минималния праг за дадено ниво NUTS, цялата държава-членка е една териториална единица NUTS за това ниво.
- 2.5. **Изменения на класификацията NUTS** (чл. 5 от Регламента) могат да бъдат приемани през втората половина на календарната година, не по-често от веднъж на всеки три години. Въпреки това, ако е налице съществена реорганизация на съответната административна структура на дадена държава членка, изменения могат да се приемат на по-кратки интервали. Държавите членки трябва да уведомяват Комисията за всички промени в административните единици или други промени, които могат да повлияят на класификацията NUTS (например промяна на елементи, които могат да окажат влияние върху границите на ниво NUTS 3). Промените в малките административни единици изменят класификацията NUTS, ако са свързани с промяна в населението от над 1% от съответните териториални единици на ниво NUTS 3. Изменения в класификацията NUTS за неадминистративните единици на дадена държава членка могат да бъдат извършвани, когато с тях се намалява стандартното отклонение (по отношение на броя на населението) за всички териториални единици на ЕС. Всички промени в административните единици и други промени на национално ниво, оказващи влияние на класификацията NUTS, във връзка с предаване на данни на Комисията, влизат в сила от 1 януари на втората година след приемането.

3. Значение в контекста на кохезионната политика

- 3.1. Договорът за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС, чл. 174) предвижда, че за да укрепи своето икономическо, социално и териториално сближаване, Съюзът

трябва да има за цел да намалява неравенството между нивата на развитие на различните региони и изостаналостта на най-необлагодетелстваните региони или острови, и че специално внимание трябва да се обръща на селските райони, районите, засегнати от индустриалния преход, както и на регионите, които са засегнати от сериозни и постоянни неблагоприятни природни или демографски условия. Тези региони се възползват най-вече от политиката на сближаване. Съюзът подкрепя осъществяването на тези цели чрез действията, които предприема посредством различни фондове и инструменти.

- 3.2. С цел по-нататъшно развиване на координираното и хармонизирано изпълнение на фондовете на Съюза, изпълнявани при споделено управление, а именно Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+), Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход (ФСП), както и на мерките, финансирани при споделено управление по линия на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА), фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ), фонд „Вътрешна сигурност“ (ФВС) и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (ИУГВП), с Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г.² са установени общоприложимите разпоредби и финансовите норми за настоящия програмен период 2021 – 2027 г.
- 3.3. Член 108 „Географско покритие на подкрепата по цел „Инвестиции за работни места и растеж“ от Регламента, посочва, че ЕФРР, ЕСФ+ и Кохезионният фонд предоставят подкрепа за цел „Инвестиции за работни места и растеж“ във всички региони, съответстващи на ниво 2 на общата класификация на териториалните единици за статистически цели. Ресурсите от ЕФРР и ЕСФ+ се разпределят между следните три категории региони от ниво 2 по NUTS:
- а) по-слабо развити региони, чийто БВП на глава от населението е по-малък от 75 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („по-слабо развити региони“);
 - б) региони в преход, чийто БВП на глава от населението е между 75 % и 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („региони в преход“);
 - в) по-силно развити региони, чийто БВП на глава от населението е над 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („по-силно развити региони“).

² Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика

- 3.4. Класифицирането на регионите по една от трите категории региони се определя въз основа на съотношението между БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., и средния БВП на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период. Настоящата процедура приема за изходни данните за 2021 г., поради факта, че към момента не са налични данни за 2022 г. за БВП на глава от населението по СПС по области в България.³
- 3.5. Кохезионният фонд предоставя подкрепа на държавите членки, чийто брутен национален доход (БНД) на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., е по-нисък от 90 % от средния БНД на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период.
- 3.6. ЕК приема решение посредством акт за изпълнение, с което определя списъка на регионите, които отговарят на критериите на една от трите категории региони, и на държавите членки, които отговарят на критериите за Кохезионния фонд. Този списък е валиден от 1 януари 2021 г. до 31 декември 2027 г.
- 3.7. Рамката на ставките за съфинансиране е определена в чл. 112 от Регламента, като в решението за одобряване на дадена програма се определят конкретно ставката на съфинансиране и максималният размер на подкрепата от фондовете за всеки приоритет. Ставката на съфинансиране за цел „Инвестиции за работни места и растеж“ на равнището на всеки приоритет е не повече от:
- а) 85 % за по-слабо развитите региони;
 - б) 70 % за регионите в преход, които са били класифицирани за периода 2014-2020 г. като по-слабо развити региони;
 - в) 60 % за регионите в преход;
 - г) 50 % за по-силно развитите региони, които са били класифицирани за периода 2014-2020 г. като региони в преход или са имали БВП на глава от населението под 100 %;
 - д) 40 % за по-силно развитите региони.

Ставката на съфинансиране за Кохезионния фонд на равнището на всеки приоритет е не повече от 85 %. В Приложение XXVI „Методология за разпределение на глобалните ресурси по държави членки“ към Регламента са описани методите за разпределение на средствата за различните региони и по цели.

³ Представените данни са изчислени на база статистическа информация от НСИ за населението в страната за 2021 г. и статистическа информация от Евростат за БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност за 2021 г., по области в страната.

- 3.8. АИКБ счита, че стимулирането на инвестиционната активност на българските предприятия, както и подкрепата за трудещите се в тях, чрез безвъзмездна финансова помощ, особено в условията на кризи и конфликти би довело до минимизиране на вредите и би съкратило сроковете за възстановяване на икономиката. Това е начинът българските предприятия да запазят част от конкурентоспособността си дори в условията на свито потребление, намалени инвестиции, свит износ и относително пониска покупателна способност на населението. В много случаи процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ са единствените стимули за реализация на инвестиционни проекти изобщо у нас. Определени сектори от българската икономика ще могат да преодолеят кризите именно чрез подкрепата по процедури за безвъзмездна финансова помощ – както като преки бенефициенти, така и като доставчици на специфични услуги, стоки или друго.
- 3.9. Като се отчетат характеристиките на предходните три периода за програмиране на кохезионната политика и казаното от комисар Ферейра на 7 октомври т.г.⁴, следващата Многогодишна финансова рамка вероятно ще бъде за периода 2028-2034 г. ЕК има по-малко от година да внесе своите предложения за промени в нормативната рамка, т.е. през 2025 г. Съгласно Регламента, изменения в класификацията се приемат през втората половина на календарната година, не често от един път на всеки 3 години. Въпреки всичко, в случай на значителна реорганизация на съответната административна структура, изменения могат да се приемат на периоди по-малки от 3 години. Самата процедура по приемане на измененията отнема 3 месеца, а самите изменения влизат в сила от 1 януари на втората година след приемането. Поради тези две съображения, срокът за измененията е 2025 г., за да влязат в сила преди новия програмен период и да бъдат отчетени при програмирането.

4. Проблеми и предизвикателства за България

- 4.1. Съгласно Приложение I „Класификация NUTS (код - наименование)“ към Регламент (ЕО) № 1059/2003, последно изменен с Делегиран Регламент (ЕС) 2023/674 на Комисията от 26 декември 2022 г.⁵, районите в България на ниво NUTS 1 са два, на ниво NUTS 2 са шест, със съответните подразделения на ниво NUTS 3, както следва: *Северозападен* (Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч), *Северен централен* (Велико Търново, Габрово, Русе, Разград и Силистра), *Североизточен* (Варна, Добрич, Шумен и Търговище), *Югоизточен* (Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора),

⁴ В рамките на 22-рата Европейска седмица на регионите и градовете, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5049.

⁵ Делегиран Регламент (ЕС) 2023/674 на Комисията от 26 декември 2022 г. за изменение на приложенията към Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)

Югозападен (София-град, София област, Благоевград, Перник и Кюстендил) и *Южен централен* (Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян и Кърджали).

- 4.2. На база на икономическите показатели на България, АИКБ констатира, че към настоящия момент, районите в страната на ниво NUTS 2 не отговарят на праговете за брой на населението, посочени в Регламент (ЕО) № 1059/2003. За ниво NUTS 1 е ясно, че цялата територия на България е в диапазона между 3 и 7 млн. (по данни на НСИ към 31.12.2023 г. населението на страната е 6 445 481 души) и съответно формира един район по ниво NUTS 1.
- 4.3. По отношение на критерия на ниво NUTS 2 със стойностни прагове от 800 000 до 3 млн., пак според данните на НСИ за населението към 31.12.2023 г., част от районите не отговарят на праговете, а именно:
- Северозападен (Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч) – 664 024 души;
 - Северен централен (Велико Търново, Габрово, Русе, Разград и Силистра) – 680 359 души;
 - Североизточен (Варна, Добрич, Шумен и Търговище) – 826 134 души;
 - Югоизточен (Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора) – 951 167 души;
 - Югозападен (София-град, София област, Благоевград, Перник и Кюстендил) – 2 019 167 души;
 - Южен централен (Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян и Кърджали) – 1 304 630 души.
- 4.4. Видно от данните, Северозападният и Северният централен район не отговарят на разпоредбите на Регламента за брой население. За останалите райони съществен принос имат големите градове като София, Варна, Бургас и Пловдив, които съсредоточават голяма част от населението на района, при отчитане и на вътрешната миграция в страната. Следва да се отчете и динамиката на национално ниво, тъй като населението на страната бележи спад през последните четири години – 6 445 481 за 2023 г., 6 447 710 за 2022 г., 6 838 937 за 2021 г., 6 916 548 за 2020 г.
- 4.5. Съгласно член 5, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1059/2003 ако промените в административните единици засягат населението на дадена териториална единица с повече от 1%, тези промени трябва да се разглеждат като изменения в класификацията NUTS и да бъдат отразени по съответния начин. За да бъде подходящо класифицирана като NUTS 2, дадена териториална единица трябва да има население между 800 000 и 3 милиона жители. Ако населението не отговаря на тези критерии, се правят промени чрез обединение или разделение на съществуващите единици.

- 4.6. В този смисъл АИКБ настоява за ново преразглеждане на районите в страната на ниво NUTS 2 и съответно подразделенията на ниво NUTS 3. Това преразглеждане има пряко отношение към географско покритие на подкрепата по линия на фондовете на ЕС и интензитета на регионалните помощи.
- 4.7. Според настоящите райони в страна на ниво 2 по NUTS и съгласно чл. 108 от Регламент (ЕС) 2021/1060, Северозападен, Северен централен, Североизточен, Югоизточен и Южен централен райони са категоризирани като „по-слабо развити региони“, докато Югозападния регион е класифициран като „регион в преход“. Класифицирането на регионите по категории се определя въз основа на съотношението между БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., и средния БВП на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период. По-слабо развити региони, са тези, чийто БВП на глава от населението е по-малък от 75 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27, региони в преход, са тези, чийто БВП на глава от населението е между 75 % и 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27.
- 4.8. Определянето на Югозападния регион като „регион в преход“ води до намаляване на средствата, предвидени по фондовете за споделено управление, както и до намаляване на процента на регионалните помощи за предприятията в областите Перник, Кюстендил, Благоевград, София област и гр. София. Поради високия БВП на глава от населението за област София – град, области като Видин, Монтана, Кюстендил и Перник, които са със значително по-ниски стойности на БВП, са силно оцетени, спрямо други области в страната със също ниско БВП на глава от населението, например Хасково, Сливен и Силистра, които, попадайки в „по-слабо развити региони“ са по-облагодетелствани и получават повече средства от фондовете на ЕС.
- 4.9. АИКБ счита, че във време, в което се изисква незабавно реформиране чрез инвестиции с цел конкурентоспособност при радикално променените глобални реалности в следствие на редица кризи, е необходима безвъзмездна помощ с възможно по-висок интензитет, за да бъдат стимулирани фирмите да се трансформират бързо към производство и предоставяне на конкурентни продукти и услуги, към повишена енергийна ефективност и иновативност. По този начин инвестициите ще доведат до увеличаване на БВП, намаляване на натрупания дълг в компаниите и увеличаване на възможностите за ръст на доходите. Грантовата подкрепа ще осигури жизненоважната ускорена трансформация на българската икономика към иновативна и зелена такава и ще направи възможно реализирането на целите на ЕК за трансформация на европейската икономика.

4.10. АИКБ счита, че за преодоляване на тези дисбаланси е целесъобразно извеждането на нови райони в страната на ниво NUTS 2 и класифициране на всеки от тях като „по-слабо развити региони“ за гарантиране на повече средства от Европейските фондове, респ. по-висок процент на съфинансиране. С оглед постигане на тези цели са разработени няколко предложения за нови райони в страна на ниво NUTS 2, съответно NUTS 3.

5. Предложения за нови райони

5.1 Представените варианти за извеждане на нови райони са изведени на база данни на НСИ за населението за 2021 г. и данни на Евростат за БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и среден БВП на глава от населението за ЕС-27 за 2021 г., поради факта, че към момента не са налични тези данни за 2022 г.

5.2. **Вариант 1** с три района на планиране на ниво NUTS 2 – Западен, Северен и Южен, като при обособяването им относително високият БВП/глава от населението в област София - град е комбиниран с относително ниския БВП/глава от населението в текущия Северозападен район. Всички региони могат да бъдат класифицирани като „по-слабо развити региони“, за всеки от тях съотношението БВП/глава от населението за региона към средния БВП/глава от населението на ЕС е по-малко от 75%:

- Западен район, обхващащ областите: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, София област, Враца, Монтана, Видин, Плевен, Ловеч, Пазарджик, Смолян и Кърджали. Население – 3 281 235 души, съотношение 73.26%.
- Северен район, обхващащ областите: Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра. Население – 1 664 263 души, съотношение 40,92%.
- Южен район, обхващащ областите: Пловдив, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас. Население – 1 893 439 души, съотношение 42,20%.

Район	Население, НСИ, 2021 г.	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат
Западен: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, София област, Враца, Монтана, Видин, Плевен, Ловеч, Пазарджик, Смолян и Кърджали	3 281 235	73.26
Северен: Габрово, Велико Търново, Русе,	1 664 263	40,92

Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра		
Южен: Пловдив, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас	1 893 439	42,20

5.3. **Вариант 2** с три района на планиране на ниво NUTS 2 – Западен, Северен и Южен, като при обособяването им относително високият БВП/глава от населението в област София - град е комбиниран с относително ниския БВП/глава от населението в текущия Северозападен район. Същият като Вариант 1, без област Кърджали в Западния район. При този вариант обаче постигнатото съотношение БВП/глава от населението за региона към средния БВП/глава от населението на ЕС за Западния район е 75%, което вече не позволява класифицирането му като „по-слабо развит регион“. Същевременно отчитаме, че при изчисленията са използвани данни за 2021 г., а при съпоставяне на данните за БВП/глава от населението за последните 7 години се наблюдава постоянен ръст, което ще се отрази и при данните за 2022 г. и 2023 г. Съответно постигнатото съотношение от 75% най-вероятно няма да се запази:

- Западен район, обхващащ областите: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, София област, Враца, Монтана, Видин, Плевен, Ловеч, Пазарджик и Смолян. Население – 3 120 211 души, съотношение 75.34%.
- Северен район, обхващащ областите: Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра. Население – 1 664 263 души, съотношение 40,92%.
- Южен район, обхващащ областите: Пловдив, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас. Население – 2 054 463 души, съотношение 41,48%.

Район	Население, НСИ, 2021 г.	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат
Западен: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, София област, Враца, Монтана, Видин, Плевен, Ловеч, Пазарджик и Смолян	3 120 211	75.34
Северен: Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра	1 664 263	40,92
Южен: Пловдив, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас	2 054 463	41,48

5.4. **Вариант 3** с три района на планиране на ниво NUTS 2, като при обособяването им относително високият БВП/глава от населението в област София - град е комбиниран

с относително ниския БВП/глава от населението в областите Сливен, Хасково, Кърджали. При този вариант обаче постигнатото съотношение БВП/глава от населението за региона към средния БВП/глава от населението на ЕС за Западния район е 75%, което вече не позволява класифицирането му като „по-слабо развит регион“. Същевременно отчитаме, че при изчисленията са използвани данни за 2021 г., а при съпоставяне на данните за БВП/глава от населението за последните 7 години се наблюдава постоянен ръст, което ще се отрази и при данните за 2022 г. и 2023 г. Съответно постигнатото съотношение от 75% най-вероятно няма да се запази:

- Южен/Югозападен регион, обхващащ областите: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, Пазарджик, Смолян, Кърджали, Хасково, Сливен и Ямбол. Население – 2 859 543 души, съотношение 75,61%.
- Централен/Северозападен район, обхващащ областите: Видин, Монтана, Враца, София област, Плевен, Ловеч, Пловдив, Стара Загора и Габрово. Население – 2 009 831 души, съотношение 45,16%.
- Източен/Североизточен район, обхващащ областите: Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна, Силистра и Бургас. Население – 1 969 563 души, съотношение 41,34%.

Район	Население, НСИ, 2021 г.	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат
Южен/Югозападен: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град, Пазарджик, Смолян, Кърджали, Хасково, Сливен и Ямбол	2 859 543	75,61
Централен/Северозападен: Видин, Монтана, Враца, София област, Плевен, Ловеч, Пловдив, Стара Загора и Габрово	2 009 831	45,16
Източен/Североизточен: Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна, Силистра и Бургас	1 969 563	41,34

5.5. **Вариант 4** с три района на планиране на ниво NUTS 2 – Западен, Северен и Южен, като при обособяването им област София – град с относително висок БВП/глава от населението е комбинирана със съседни области, с оглед на факта, че населението от тези области има по-лесен достъп до пазара на труда в София – град, като същевременно за областите от текущия Северозападен район са осигурени по-добри възможности, обособявайки ги към Северния район. При този вариант обаче постигнатото съотношение БВП/глава от населението за региона към средния

БВП/глава от населението на ЕС за Западния район е почти 95%, което го класифицира като „регион в преход“ и по този начин запазва текущото неблагоприятно положение за областите Благоевград, Кюстендил и Перник:

- Западен район, обхващащ областите: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град и София област. Население – 2 070 760 души, съотношение 94,90%.
- Северен район, обхващащ областите: Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна, Силистра, Плевен, Ловеч, Враца, Монтана и Видин. Население – 2 367 036 души, съотношение 40,16%.
- Южен район, обхващащ областите: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас. Население – 2 401 141 души, съотношение 40,33%.

Район	Население, НСИ, 2021 г.	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат
Западен: Благоевград, Кюстендил, Перник, София – град и София област	2 070 760	94,90
Северен: Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна, Силистра, Плевен, Ловеч, Враца, Монтана и Видин	2 367 036	40,16
Южен: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас	2 401 141	40,33

5.6. Вариант 5 с обособяване на област София град в отделен район. Конструирани са още два планови района на ниво NUTS 2 - единият е на север от билото на Стара планина, който включва настоящите Северозападен, Северен централен и Североизточен райони, както и част от текущия Югозападен район (София област). Вторият е на юг от билото на Стара планина и включва настоящите Южен централен, Югоизточен райони и част от текущия Югозападен район (областите Благоевград, Перник и Кюстендил). При този вариант двата големи района – Северен и Южен, се класифицират като „по-слабо развити региони“, поради факта, че съотношението БВП/глава от населението за региона към средния БВП/глава от населението на ЕС за Западния район е около 40%, но процентът за София – град надхвърля 100, което не позволява усвояване на средства от фондовете. Същевременно следва да се отчете, че на територията на София град има отлично изграден капацитет за работа по европейски фондове и програми, инфраструктурни обекти от съществено значение и голямо население. Всички те ще бъдат засегнати от по-ограничените възможности за

финансиране:

- Северен район, обхващащ областите: Видин, Монтана, Враца, София област, Плевен, Ловеч, Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра. Население – 2 600 643 души, съотношение 41,41%.
- Южен район, обхващащ областите: Благоевград, Кюстендил, Перник, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас. Население – 2 930 855 души, съотношение 39,16%.
- София град, с население от 1 307 439 души и съотношение от 126,91%.

Район	Население, НСИ, 2021 г.	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат
Северен: Видин, Монтана, Враца, София област, Плевен, Ловеч, Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Разград, Търговище, Добрич, Варна и Силистра	2 600 643	41,41
Южен: Благоевград, Кюстендил, Перник, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Кърджали, Стара Загора, Хасково, Сливен, Ямбол и Бургас	2 930 855	39,16
София град	1 307 439	126,91

6. Доклад на групата на високо равнище за бъдещето на кохезионната политика

- 6.1. Европейската комисия, Генерална дирекция „Регионална и градска политика“, съвместно с Генерална дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“ сформира група от специалисти на високо равнище – европейски, национални и регионални експерти с познания и опит в политиката, социално-икономически партньори, представители на академичните среди и гражданското общество, със задача да изготви независим анализ на сегашното състояние и последиците за политиката на сближаване. Групата излезе с доклад през февруари 2024 г.⁶, предлагайки заключения и препоръки, които да бъдат използвани в процеса на дискусии относно политиката на сближаване след 2027 г.
- 6.2. Кохезионната политика е основната инвестиционна политика на ЕС. Тя следва да се развива, за да може ефективно да се справи със структурните предизвикателства пред

⁶ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c6e97287-cee3-11ee-b9d9-01aa75ed71a1/language-en>

ЕС и да продължи да подобрява благосъстоянието на всички европейци. АИКБ се съгласява с констатациите на групата на високо равнище и счита, че е необходима по-ефективна политика на сближаване, която да заема централно място в структурата на политиките на ЕС и да допринася за ползите от европейската интеграция, като същевременно подобрява функционирането на единния пазар.

- 6.3. АИКБ приветства препоръките на групата, че политиката на сближаване следва да е проактивна и да надхвърли рамките на “обичайната дейност“ и да се реформира, като се съсредоточи върху мобилизиране на неизползвания икономически потенциал на ЕС, особено чрез инвестиции в по-слабо развитите региони и в регионите, които са в капана на развитието или са изложени на риск да попаднат в него. Същевременно следва да насърчава икономическото сближаване и равните възможности за всички граждани на ЕС - и особено за групите в уязвимо положение, като жените, децата, младите и възрастните хора, хората с увреждания, хората с ниско образование, мигрантите, ромите и други етнически или религиозни малцинства и хората, изложени на риск от бедност, независимо къде живеят.
- 6.4. Политиката следва да бъде динамичен инструмент за разгръщане на икономическия потенциал, като същевременно се намаляват различията и се укрепва моделът на социалната икономика, на който се основава Европа. Това включва възприемане на системен подход към развитието, улесняване на териториалните екосистеми, благоприятстващи знанието и информацията с приобщаващо и устойчиво развитие. Подходът следва да насърчава глобалните мрежи, свързаността чрез търговия и трансгранични инвестиции, както и участието в глобалните вериги за създаване на стойност.
- 6.5. Политиката следва да отхвърли универсалния подход и да се ориентира в по-голяма степен към местата и хората. Това включва използване на капацитета на регионалните икономики чрез реализиране на съществуващия потенциал и насърчаване на всички форми на иновации. Индивидуалните стратегии за регионите следва да гарантират ефективен и приобщаващ подход към регионалното развитие, който е устойчив и издръжлив на променящата се глобална среда. Той изисква също така подход, основан на хората, който да се прилага на местата, където хората са най-маргинализирани.
- 6.6. Институционалният капацитет и управлението са от жизненоважно значение за развитието. Изграждането на по-добри институции и подобряването на управлението следва да бъдат неразделна част от политиката на сближаване. Подобряването на институционалното управление следва да бъде равностойно на инвестициите в инфраструктура и производствен капитал, човешки капитал и иновации като основни стълбове на развитието. Това изисква укрепване и овластяване на местното

управление и засилване на участието на заинтересованите страни, включително на гражданското общество. Включва също така професионална и техническа помощ, както и подобро събиране на данни и анализиране, за да се подкрепи по-силен подход към сближаването, основан на доказателства.

- 6.7. Политиката следва също така да засили своето споделено управление. Това включва подкрепа на принципа на партньорство и укрепване на многостепенното управление, което е в основата му. Тя следва да се основава на сътрудничество и ангажираност на заинтересованите страни на различни нива - от ЕС до държавите-членки и регионите, както и в рамките на тези региони. Така се насърчава подходът на участие в планирането, изпълнението и оценката на програмите.
- 6.8. Политиката следва да стане в по-голяма степен основана на резултатите, като съчетае териториалното си измерение с по-голям акцент върху резултатите. Подходите, основани на резултатите, обаче следва да са съобразени с принципа на партньорство и да се поучат от други политики, както и от изследванията за ефективно програмиране, основано на резултатите. Освен това по-опростените процедури и поясните критерии могат да допринесат за подобряване на ефективността. Това включва рационализиране на административните практики, намаляване на административната тежест и по-ефективни подходи.
- 6.9. Политиката следва да действа в съгласие с други политики на ЕС и национални политики, тъй като те са взаимно зависими и трябва да работят заедно, за да постигнат общите си цели. Икономическото, социалното и териториалното сближаване не може да бъде постигнато, без другите политики да отчитат неравномерното си териториално въздействие.
- 6.10. Политиката на сближаване е жизненоважна за справяне с икономическите предизвикателства и предизвикателствата за развитие, пред които са изправени потенциалните нови държави-членки от Западните Балкани и Източна Европа. Политиката следва да бъде съобразена със специфичните нужди и предизвикателства на всяка страна кандидатка, като гарантира интеграция и развитие в съответствие със стандартите и целите на ЕС. Това се отнася както до финансовата подкрепа, така и до изграждането на административен капацитет и институции.
- 6.11. На база на изведените препоръки, групата на високо равнище отчита, че в следващия програмен период следва да бъдат извършени промени и при програмирането и изпълнението на политиката на сближаване, при финансирането на целите и мерките на политиката. Тези промени следва да са свързани с:

- Опростяване на процедурите: Планира се рационализиране на

административните процеси и намаляване на документооборота. Това включва по-широко използване на опростени варианти на разходите и въвеждане на по-ефективни цифрови инструменти, които ще улеснят кандидатите и бенефициентите;

- Повече гъвкавост: Ще се предостави по-голяма свобода на държавите-членки при определяне на допустимостта на проекти и разходи. Въведените инструменти за справяне с кризи ще продължат да играят роля в подобни извънредни ситуации.
- Подобряване на управлението: Важно е да се укрепи институционалното управление и да се развият местните власти за по-ефективно изпълнение на програмите. Това включва интегриране на регионалното участие и развитие на капацитета на по-ниските нива на управление.
- Фокус върху резултатите: Финансирането все повече ще се основава на постигане на определени етапи и цели, като се дава приоритет на реални резултати, а не просто на спазване на процедурите.

6.12. АИКБ счита, че основните препоръки и констатации от доклада ще намерят отражение при дискусиите и формирането на бъдещите действия на Съюза в контекста на Кохезионната политика в новия програмен период. В този смисъл може да се очаква, че начинът на финансиране също ще претърпи промени.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП – Брутен вътрешен продукт

БНД - Брутен национален доход

ЕК – Европейска комисия

ЕС – Европейски съюз

ЕСФ+ - Европейски социален фонд плюс

ЕФМДРА - Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури

ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие

ИСС - Икономически и социален съвет

ИУГВП - Инструмент за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика

СПС - Стандарт на покупателна способност

ФВС - Фонд „Вътрешна сигурност“

ФСП - Фонд за справедлив преход

ФУМИ - Фонд „Убежище, миграция и интеграция“

NUTS - Класификация на териториалните единици за статистически цели